

Avdelningen för krisberedskap och civilt försvar
Enheten för försörjningsberedskap

Konsekvensutredning till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om repetitionsutbildning av totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret

Beskrivning av problemet och vad man vill uppnå

Personalförsörjning är en grundförutsättning för det civila försvaret. Det behöver säkerställas att rätt person finns på rätt plats. Om ordinarie personal inte räcker till för att upprätthålla viktig verksamhet under höjd beredskap och krig finns flera sätt att tillgodose personalbehoven. Utgångspunkten för personalförsörjningen av det civila försvaret är att anställda och frivilliga ska användas så långt som möjligt. Om det därutöver behövs ytterligare förstärkningspersonal kan civilpliktiga också användas. Civilplikt är en del av den totalförsvarsplikt som gäller i Sverige och som regleras genom lag (1994:1809) och förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt.

Regeringen¹ konstaterar, i likhet med Försvarsberedningen, att det kan uppstå situationer när den personal som finns tillgänglig för arbetsgivaren inte räcker för att upprätthålla nödvändig verksamhet. Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (SOU 2020:23), Utredningen om totalförsvarets försörjningstrygghet (SOU 2019:51) samt MSB (Ju2019/03951) föreslår att regelverken kring personalförsörjning för det civila försvaret ses över. Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap bedömer också att civilplikt skulle skapa ökade möjligheter för områdets personalförsörjning i krig (SOU 2020:23). Den 27 juli 2023 beslutade regeringen om kommittédirektiv 2023:116 ”En långsiktigt hållbar personalförsörjning för det civila försvaret”. Av direktivet framgår att en särskilt utredare ska analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas. Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

I regeringsbeslut 2023-01-12² gav regeringen MSB i uppdrag att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för en aktivering av civilplikten inom

¹ Totalförsvaret 2021-2025, prop. 2020/21:30

² Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst, 2023-01-12, Fö2023/00118.

kommunal räddningstjänst. En del i uppdraget är att påbörja arbetet med att ta fram föreskrifter i enlighet med förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. I beslutet konstaterar regeringen att det med hänsyn till det rådande säkerhetsläget är en angelägen fråga att se över förutsättningarna för att aktivera civilplikten inom vissa områden.

I dagsläget finns inga gällande föreskrifter om utbildning av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret. Vid en aktivering av civilplikt, oaktat omfattningen, behöver det finnas verkställighetsföreskrifter om åtminstone repetitionsutbildning.

I enlighet med regeringsbeslutet 2023-01-12 och med hänsyn till kommittédirektiv 2023:116 så bedömer MSB att det för närvarande endast kommer vara aktuellt med en begränsad aktivering av civilplikt, där det endast kommer finnas behov av verkställighetsföreskrifter om repetitionsutbildning. Detta då de som är aktuella att skrivas in för civilplikt redan har den grundkompetens som behöver tillgodoses och då endast behöver repetitionsutbildning för att upprätthålla kompetensen över tid.

Beskrivning av alternativa lösningar för det man vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd

I lagen (1994:1809) och förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt finns redan bestämmelser om utbildning av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret. I förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt har MSB getts mandat att meddela verkställighetsföreskrifter om utbildning av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.

Regeringen har gjort bedömningen att en aktivering av civilplikt inom vissa verksamheter kommer behövas för att förstärka personalförsörjningen inom de verksamheterna under höjd beredskap. När regeringen beslutar att aktivera civilplikten behöver verkställighetsföreskrifterna finnas för att de som tas ut med civilplikt ska kunna repetitionsutbildas.

Om de föreslagna föreskrifterna inte beslutas så kommer repetitionsutbildning av totalförsvarspliktiga som skrivs in och krigsplaceras med civilplikt inte kunna ordnas på ett förutsägbart och ordnat sätt.

Uppgifter om vilka som berörs av regleringen

- Totalförsvarspliktiga individer som inom ramen för sin krigsplacering med civilplikt ska utbildas och övas.
- De organisationer hos vilka totalförsvarspliktiga är krigsplacerade med civilplikt och som kommer att behöva öva dessa totalförsvarspliktiga.
- De civilpliktigas ordinarie arbetsgivare.
- MSB som beredskapsmyndighet, i egenskap av ansvarig för utbildningar.

- Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.
- Försäkringskassan i egenskap av ansvarig myndighet för utbetalning av ersättningar till civilpliktiga.

Begreppet "repetitionsutbildning"

Denna föreskrift anger att repetitionsutbildning omfattar både utbildning och övning. Detta eftersom 5 kap. 5 § lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt anger att repetitionsutbildningens omfattning bestäms av krigsuppgiften och behovet att öva, samt att 5 kap. 3 § lagen om totalförvarsplikt anger att repetitionsutbildningen ska vidmakthålla skickligheten för krigsuppgiften.

Föreskriften anger också att utbildning genomförs av utsedd utbildningsansvarig aktör och övning av utsedd bemanningsansvarig aktör. Bemanningsansvarig och utbildningsansvarig kan vara en och samma eller skilda aktörer. MSB bedömer att detta är ändamålsenligt givet dagens förutsättningar.

Uppgifter om de bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på

Enligt 9 kap. 1 § 3 förordningen (1995:238) om totalförvarsplikt har MSB bemyndigande att föreskriva om utbildning av totalförvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.

Befattningsbenämningar

Befattningsbenämningarna regleras i föreskrifterna om krigsplacering av totalförvarspliktiga i det civila försvaret.

Bestämmelser om högsta antalet repetitionsutbildningsdagar

I förslaget till föreskrifter om repetitionsutbildning ingår en uppgift om högsta antalet dagar per repetitionsutbildningstillfälle. Detta har sin grund i 4 kap. 4-5 §§ lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt om högsta antal dagar för repetitionsutbildning per år (34 dagar) med hänsyn taget till att varje totalförvarspliktigs repetitionsutbildning inte får överskrida 240 dagar. I 4 kap. 5 § lagen om totalförvarsplikt regleras antalet tillfällen per år för fullgörande av repetitionsutbildning.

Det faktiska antalet dagar kommer sannolikt vara lägre och anpassat utifrån krav på befattningarna och utbildningsbehovet. För att medge så stor flexibilitet som möjligt föreslår MSB att högsta antalet dagar inte ska begränsas mer än vad lagen medger.

Uppgifter om vilka kostnadsrämsiga och andra konsekvenser regleringen medför och en jämförelse av konsekvenserna för de övertvägda regleringsalternativen

Föreskrifterna definierar repetitionsutbildning som innefattande både utbildning och övning. Föreskrifterna anger också att utbildning genomförs av utbildningsansvarig, men att övning kan genomföras av den aktör i vars krigsorganisation den civilpliktige är krigsplacerad.

Regleringen kommer alltså att innebära kostnadsrämsiga konsekvenser för både utbildningsansvarig aktör och den aktör som ska ansvara för att öva den civilpliktige.

Dessa kostnader är i nuläget svåra att bedöma och MSB kan inte i dessa verkställighetsföreskrifter reglera hur detta ska finansieras eller hur finansieringen ska fördelas, i enlighet med det föreskriftsmandat som finns.

Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

MSB bedömer att regleringen inte strider mot eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Eftersom den politiska inriktningen är att civilpliktiga inom vissa områden kan behöva tillföras så snart som möjligt och verkställighetsföreskrifter är en nödvändig förutsättning för detta arbetar MSB för att kunna få föreskrifter på plats i samband med att aktiveringen av civilplikten träder ikraft.

MSB bedömer att det kan finnas behov av en informationsinsats i samband med att föreskrifterna beslutas och träder i kraft. En större informationsinsats kommer behövas vid ett regeringsbeslut om aktivering av civilplikt.

Företag

Föreskrifterna får konsekvenser för företag som arbetsgivare om någon av deras anställda tas ut med civilplikt.

Företag som arbetsgivare måste förhålla sig till att de har en anställd som är civilpliktig i det civila försvaret. Det innebär bland annat att personen i perioder behöver vara ledig från sitt ordinarie arbete för att delta i bland annat repetitionsutbildning.

Kommuner och regioner

Kommunerna berörs genom att de kommunala räddningstjänsterna tillförs förstärkningspersonal i form av civilpliktiga. De ekonomiska konsekvenserna för detta hänger samman med regleringen i lag och förordning samt beslut om aktivering. Kommuner kommer kunna vara ansvariga för övningar vilket kommer medföra behov av ytterligare resurser och ökade kostnader. Dessa kostnader är i nuläget svåra att bedöma och MSB kan inte i dessa verkställighetsföreskrifter reglera hur detta ska resurssättas eller finansieras eller hur finansieringen ska fördelas, i enlighet med det föreskriftsmandat som finns.

Kommuner och regioner kan även beröras i egenskap av arbetsgivare då de måste förhålla sig till att de har en anställd som är civilpliktig i det civila försvaret. Det innebär bland annat att personen i perioder behöver vara ledig från sitt ordinarie arbete för att delta ibland annat repetitionsutbildning.

Statliga myndigheter

Vid en aktivering av civilplikt inom andra områden kan också statliga myndigheter komma att beröras genom att de tillförs förstärkningspersonal i form av civilpliktiga. De ekonomiska konsekvenserna för detta hänger samman med regleringen i lag och förordning samt beslut om aktivering.

Statliga myndigheter kan bli utsedda som utbildningsansvariga vilket kommer medföra behov att ytterligare resurser och ökade kostnader. Dessa resursbehov och kostnader är i nuläget svåra att bedöma och MSB kan inte i dessa verkställighetsföreskrifter reglera hur detta ska resurssättas eller finansieras eller hur finansieringen ska fördelas, i enlighet med det föreskriftsmandat som finns.

Statliga myndigheter kan även beröras i egenskap av arbetsgivare då de måste förhålla sig till att de har en anställd som är civilpliktig i det civila försvaret. Det innebär bland annat att personen i perioder behöver vara ledig från sitt ordinarie arbete för att delta i repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. Det innebär också att kommunen eller regionen inte kan disponera personen för sin egen krigsorganisation.

Individer och närstående

För den individ som är civilpliktig medför detta vissa skyldigheter över tid som inskränker individens frihet. Det rör bland annat att infinna sig för repetitionsutbildning och att lyda order. Det får också vissa ekonomiska konsekvenser, i form av exempelvis visst potentiellt inkomstbortfall. Det kan också få konsekvenser för individens privat- eller familjeliv då de kommer att tvingas vara frånvarande under perioder.

Även närstående till de individer som är civilpliktiga i det civila försvaret påverkas genom att den individ är civilpliktig kommer att tvingas vara frånvarande hemifrån under perioder. Det kan också få vissa ekonomiska konsekvenser för familjen i form av visst potentiellt inkomstbortfall.

Kontakt

Skicka eventuella frågor till funktionsbrevlådan totalforsvarsplikt@msb.se.